

היבטים לשוניים ויקרא עח

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת ויקרא ובקריאת החודש וההפטרה ובראשון של צו

י וְאִם-מִן-הַצֹּאֵן: יֵשׁ לְהַקְפִּיד עַל הַפְּרִדַּת הַתִּיבוֹת

א טו וְנִמְצָה: בַּה"א וְלֹא בַּאֲל"ף¹

ב ב מִסִּלְתָּה: הַסִּמ"ךְ בַּקִּמ"ץ קֶטֶן. עַל כָּל-לִבְנֹתָהּ: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת עֵל, יֵשׁ לְהִיזְהֵר לֹא לְהַדְבִּיק אֶת הַלִּמ"דִים שְׂבִין הַתִּיבוֹת הַבְּאוֹת אַחֲרֶיהָ

ב ה מִצָּה: דָּגֶשׁ חִזַּק בְּצַד"י שֶׁלֹּא יִישְׁמַע מִלְשׁוֹן מִצִּיָּאָה בְּלִשׁוֹן עֵבֶר

ב ח וְהִקְרִיבָהּ וְהִגִּישָׁה: בְּמַלְרַע וּבְמַפִּיק בַּה"א, הַקּוֹרָא בְּמַלְעִיל לֹלָא מִפִּיק מִשְׁבֵּשׁ מִשְׁמַעוֹת

ב יג עַל כָּל-קִרְבָּנָךְ: יֵשׁ לְהִיזְהֵר בְּהַטְעַמַת הַתִּיבוֹת שֶׁלֹּא לְצַרֵּף אֶת הַמִּילָה כָּל־לְתִיבָה שֶׁלִּפְנֵיהָ

ב יד גִּרְשֵׁי: שִׁי"ן שְׂמַאלִית וְכֵן הוּא בְּהַמְשָׁךְ בִּפְס' טז מִגִּרְשָׁה

ג ג הַמִּכְסָּה: גְּעִיָּה בַּה"א וְהַמ"ם בְּשׁוּוֹא נֶעַל לֹא בַּחֲטָף פֶּתַח, כֵּן הַדְּבָר גַּם בְּהַמְשָׁךְ

ג יב וְאִם עֵז: כֵּךְ צְרִיכָה לִהְיוֹת הַהַטְעָמָה וְלֹא כַּקּוֹרֵן וְדוּמִיּוֹ שֶׁם הַמִּילִים מוֹקְפוֹת

ד ח עַל-הַקֶּרֶב: הִיחִיד שֶׁלֹּא נֹאמַר בּוֹ אֶת-הַקֶּרֶב

ד י כֹּאשֶׁר יוֹרֵם: הַרִי"שׁ בִּפְתַּח לֹא בַּקִּמָּץ. עַל מִזְבֵּחַ הָעֹלָה: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת עֵל

ד יג וְנִעְלָם: הַעִי"ן בְּשׁוּוֹא נַח וְכֵן הַדְּבָר גַּם בְּהַמְשָׁךְ

ד יז אֶת פָּנֶי הַפָּרֹכֶת: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת אֶת. בַּקּוֹרֵן וְדוּמִיּוֹ מוֹטַעַם בְּטַעוֹת אֶת מוֹקְפַת בְּנִיקוּד סְגוּל בְּמִקּוֹם טַפְחָא-מִרְכָּא

ד כ וַעֲשֵׂה לְפָרֶ: בְּזַקֵּף קֶטֶן וְלֹא רִבִּיעַ כַּקּוֹרֵן וְדוּמִיּוֹ. יַעֲשֵׂה-לָּו: גְּעִיָּה בִּי"ד, יֵשׁ לְקַרְוֹא בְּהַעֲמָדָה קְלָה שֶׁם

ד כד וְשַׁחֲט אֹתוֹ: בְּרִבִּיעַ וְלֹא בְּזַקֵּף כַּקּוֹרֵן וְדוּמִיּוֹ

ד כו וְנִסְלַח לָּו: הַטַּעַם לֹא נִסּוּג אַחֲרֵי וְכֵן הַדְּבָר בְּשֵׁאֵר הַמִּקּוֹמוֹת

ד לא הוֹסֵר חִלּוֹב: הַטַּעַם בַּסִּמ"ךְ, לֹא נִסּוּג לַה"א. מִעַל זָבַח: שְׁתֵּי הַתִּיבוֹת מוֹטַעְמוֹת בְּמוֹנַח וְאִינֵן מוֹקְפוֹת כִּפִּי שְׂמוּפִיעַ בַּקּוֹרֵן וְדוּמִיּוֹ

ה ח עֲרָפוֹ: הַעִי"ן בַּקִּמָּץ קֶטֶן

ה ט יִמְצָה: הַצַּד"י בְּצִירִי

ה יח שְׂגָתָו: הַגִּימ"ל הַרְאִשׁוֹנָה בְּשׁוּוֹא נַח עַל אֵף הַקּוּשִׁי

ה כֹּא בְּגִזָּל: בְּמַלְרַע. אֹו עֲשֵׂק אֶת-עֲמִיתוֹ: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת אֹו

ה כב וְכִחֶשׁ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לַכ"ף. הַחִי"ת בְּסִגּוּל, לֹא בְּצִירִי. לִחְטָא: הַחִי"ת בַּחֲטָף לֹא בְּשׁוּוֹא נַח

ה כג גִּזָּל: הַזִּי"ן בַּקִּמָּץ. עֲשֵׂק: הַשִּׁי"ן בַּקִּמָּץ. הַפִּקָּד: הַה"א בַּקִּמָּץ קֶטֶן

פרשת החדש

¹ ההבדל אינו במבטא המילה, אלא בכתוב ובמשמעות, ועל הקורא והשומעים לתת את הדעת.

יב ג בַּעֲשֹׂר: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מידע. וְיִקְחוּ: וא"ו החיבור בשווא נע, לשון עתיד

יב ז וְנִתְּנוּ: מרכא בנ"ן כטעם משנה. הַבְּתִים: דגש בתי"ו² (אחד מן היוצאים מן הכלל), יש להטעים מעט את הבי"ת בגלל המונח על אף האי נוחות שבדבר

יב יא וְכָכָה: הטעם בכ"ף הראשונה מלעיל. כדי למנוע טעות סומנה זרקא בכמה חומשים גם בכ"ף

יב יד תַּחֲגֶהוּ: החי"ת בקמץ חטוף (קטן)

יב טו מִיִּשְׂרָאֵל: הי"ד בחירק ודגש חזק, אין לקרוא מיאישדאל

יב טז לא-יַעֲשֶׂה ... יֵאָכֵל: הי"ד בצירי וגעיה אחריו המורה על העמדה שלא יישמע 'יעשה' וישנה משמעות

הפסרת החדש יחזקאל מה טז – מו יט:

מה יז וְהִנֵּסְךָ נ"ן בצירי ומוטעמת. וּבְחֻדָּשִׁים: העמדה קלה בבי"ת להבחין בין מידע בסגול ללא מידע בשווא וכן הוא בהמשך מו ג

מה כא חָג: החי"ת בקמץ שְׁבָעוֹת: השי"ן בשווא ולא בקמץ

מו ח וּבְבֹא: בי"ת ראשונה בשווא נח על אף הקושי וכן הוא בפס' ט

מו ט דָּרְךְ-שֹׁעַר: המילה דָּרְךְ- מוקפת נִכְחָו: הכ"ף בשווא נח על אף הקושי

מו י וּבִצְאָתָם יֵצְאוּ: בכל הדפוסים וכתבי היד הידועים הגירסא וּבִצְאָתָם, ובכללם, כתר ארם צובה³

מו יב וּפָתַח לוֹ: טעם נסוג אחור לפ"א

מו יז וְהִיתָה לוֹ: טעם נסוג אחור לה"א, עם זאת השוא ביו"ד נע, ודגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק.

וְשָׁבַת: הבי"ת רפה, פועל לשבות בלשון עבר

ראשון של צו:

ו ב מוֹקֶדֶה: אין מפיק בה"א. תוֹקֶד בּוֹ: הטעם נסוג לת"ו

ו ג וּמִכְנָסִי-בֵּד: העמדה קלה במ"ם

ו ה תוֹקֶד-בּוֹ: העמדה קלה בתי"ו

ו ח וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ: בשאר מקומות: וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ

ו יא יֵאָכְלָנָה: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהספרים

א ב אָדָם כִּי-יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן לַיהוָה מִן-הַבְּקָר וּמִן-הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת-קֶרְבָּנְכֶם:

ספר תורת הטעמים מהרב אברהם ויסבלום נר"ו עמ' רלה

פרשו רוב המפרשים שהלשון מסורס, ושיעורו: אדם מכם – כי יקריב קרבן. והוא מתאים עם מאמר חז"ל מכם ולא כולכם להוציא את המשומד וכו' (חולין ה א). ולפי זה צריך לפסק אדם כי יקריב – מכם, קרבן.

² ברור שהדגש בתי"ו אינו סוגר את ההברה במילה בְּתִים, כי הקמץ כאן הוא רחב! ואכמ"ל.
³ לפי תורה קדומה צריך להיות 'ובדרכם יצאו' על פי כתבי יד תימניים.

אך פיסוק הטעמים הוא, אָדָם / כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם, קֶרְבָּן. משמע שלפי הטעמים אין הפסוק מסורס, אלא מתפרש כפשוטו. אדם שירצה להקריב מאתו קרבן לה'. פירוש זה עולה בקנה אחד עם מאמר חז"ל במקום אחר שדרשו מכאן לאסור קרבן מן הגזול שנאמר **אדם כי יקריב – מכס (סוכה ל א ועיי"ש).**

בהערה. אך לפי זה קשה מה שמעורב בפסוק זה לשון יחיד ורבים. שהיה לו לומר כולו בלשון יחיד אדם כי יקריב מאתו קרבן, או כולו בלשון רבים. אך באמת אין זו קושיא כל-כך, כי דרך הכתוב כן... וראה עוד מה שכתב בספר פנים יפות הא דהתחיל בלשון יחיד והדר כתיב מכס לשון רבים, כבר פירוש מהר"ם אלשיך מפני שכל ישראל ערבים זה בזה, וכשאיש אחד חוטא יש לכולם חלק בחטא וחסד הש"י הוא כשהיחיד מביא קרבן מכפר על כולן ע"ש.

ג ב וְסִמֵּךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ וּשְׁחֲטֵהוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד ספר תורת הטעמים עמ' תמח פיסוק הטעמים: וְסִמֵּךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ / וּשְׁחֲטֵהוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד ומשמע שרק השחיטה תיעשה פתח אוהל מועד, והסמיכה אינה צריכה להיות דווקא שם. אך באמת אינו כן שהרי להלן (ד ד) כתוב וְהֵבִיֵא אֶת־הַפֶּה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי ה' וְסִמֵּךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפֶּה וּשְׁחֲטֵהוּ אֶת־הַפֶּה לִפְנֵי ה': וכן פסק הרמב"ם (מעשה הקרבנות ג יא) אין סומכין אלא בעזרה.

ויש לומר שתבת וסמך נסמכת על סוף המקרא בו מבואר שהשחיטה נעשית פתח אהל מועד ולמפרע נלמד גם על הסמיכה ושיעורו וְסִמֵּךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ [פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד] וּשְׁחֲטֵהוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד. בהערה הוא שולח אל המבוא פרק ז סעיף י ושם כמה וכמה דוגמאות לזה.

מדפי פרשת השבוע של בר-אילן

פרשת ויקרא ושבת זכור, תשס"ח

"אתם קרויין אדם ואין נכרים קרויין אדם" – האומנם?

עו"ד פינחס חליוה

מכללת אשקלון

ספר ויקרא, העוסק רובו ככולו בעבודת הקרבנות, פותח בהוראה כללית על נושאו העיקרי של הספר: **"יְדַבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקָר וּמִן הָעֶצֶן תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבְּנֵכֶם"** (א:ב).

בקריאה ראשונה נראה שהוראה זו עוסקת בזהותם של המקריבים ובסוגי הקרבנות הראויים להקרבה, אולם הגדרת זהותו של המקריב כ"אדם", לעומת המונח המקובל "איש"⁴, עוררה את תשומת לבם של חז"ל⁵, והם עמדו על משמעותו ועל השלכותיו. ההנחיה הפותחת בפנייה לכלל "בני-ישראל" והמשכה בפנייה ליחיד – אדם כי יקריב, אף היא קיבלה משמעות מרחיקת לכת ולא נתפרשה על ידם ככלל ופרט. חז"ל דנים כאן בשאלת זהותו ומהותו של היחיד המקריב; האם זהות זו נגזרת מן הפנייה ל"בני-ישראל" או מהגדרה כוללנית של המין האנושי המתבטאת במילה "אדם"?

השאלה העקרונית הנדונה כאן היא על מעמדו הפרטיקולרי [א"ה: השימוש במלים לועזיות צריך להצטמצם רק במקומות הכרחיים ממש, אין זה נכון לקחת מלה באנגלית particular ולשלב במשפט. אפשר לכתוב 'יחודי' למשל] של עם-ישראל ותפקידו הדתי המיוחד בין העמים. ספרות חז"ל מציגה שתי עמדות: האחת רואה בעם-ישראל עם נבחר שלו זכויות מיוחדות שירש בזכות אבותיו, וזכויות אלה קיבלו משנה-תוקף במעמד הר

⁴ כמו: **"אִישׁ כִּי יִפְלֹא נָדָר (ויק' כז:ב); "אִישׁ כִּי יִדָּר נָדָר לַה'" (במ' ל:ג).**

⁵ ויקרא רבה (וילנא) פרשה ב: **"למה לא נאמר איש כמ"ש להלן יְדַבֵּר אֵל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ כִּי יִקְרִיב'... למה נאמר 'אדם'?** להביא את הגר, 'מכס' – פרט לגוי שהוא מביא עולה". ראו גם מאמרו של גב"ע צרפתי: **"עיונים בסמנטיקה של לשון חז"ל וברדרשותיהם", לשוננו**, כט-ל (תשכ"ה-תשכ"ו) עמ' 36-39.

סיני. על פי תפיסה זו עבודת ה' שמורה רק לעם-ישראל, ואין מקום בעבודה זו לעמים אחרים, כפי שנאמר: "חֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל, לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בִּלְיָדְעוֹם" (תה' קמז: יט-כ). עמדה אחרת תולה את מעמדו הרם של עם-ישראל לא בייחוסו בלבד, אלא גם בהתנהגותו ובהגשמת יעדיו הדתיים. אם העמדה הראשונה אינה מותירה כל תפקיד דתי לעמים האחרים, הרי העמדה השנייה קובעת קריטריונים רוחניים לעבודת ה', ולפיכך גם פותחת את שעריה של עבודה זו לכל אדם שיקבל עליו את התנאים המכשירים לכך. המחלוקת בסוגיה זו מוצגת בכמה מקורות בספרות חז"ל, בעיקר בסוגיות העוסקות בדיני טומאה וטהרה שמייחדים את ישראל משאר האומות⁶. את העמדה הראשונה מייצג רשב"י בדבריו על המושג "אדם" בתורה: "קבריהן של נכרים אין מטמאין, שנא': וְאַתָּן צִאֲנִי צִאֲן מִרְעִיתִי אָדָם אִתָּם (ויחזקאל לז, לא), אתם קרויין אדם, ואין נכרים [א"ה]: יתכן שהנוסח הנכון הוא אומות העולם] קרויין אדם".

אבל ר' מאיר מציג עמדה אחרת, ולפיה אין שערי תורה ומצוותיה חסומים בפני הגויים: היה רבי מאיר אומר: מניין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול – שנאמר: וְאַתָּן צִאֲנִי צִאֲן מִרְעִיתִי אִתָּם הָאָדָם וְחַי בְּהֶם (ויקרא יח, ה ועוד), כהנים לויים וישראלים לא נאמר, אלא "האדם". הא למדת: שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול! (סנהדרין נט א) על-פי עמדה זו לימוד התורה וקיום מצוותיה הם קריטריון-על ומבחן מעשי לצמצום הפער הראשוני בין מעמדם הדתי של הגויים ובין מעמדו הדתי של עם-ישראל. את דברי הנביא שרק ישראל נקראים 'אדם', ועליהם מבסס רשב"י את עמדתו, מסייג ר' מאיר לדיני טומאה וטהרה התקפים אך רק על העם שקיבל את התורה במעמד הר סיני והוגדר בדינים אלה "אדם". בדיון באיסור השימוש בשמן משחת הקודש שמקורו בספר שמות – "עַל בָּשָׂר אָדָם לֹא יִסֹּךְ... וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר וְנִכְרֹת מֵעַמּוֹ" (ל:לב-לג), קובע ר' מאיר עמדה שנראית דומה לזו של רשב"י, ולפיה ההגדרה "אדם" אינה חלה על הגויים, לכן אדם שסך גוי בשמן המשחה פטור, שהרי האיסור קובע בשר אדם – יצאו אלו שאינם מוגדרים "אדם". כך מתרצים בעלי התוספות [יבמות סא א] את עמדת ר' מאיר ואף מנסים ליישבה עם זו של רשב"י:

ומשמע דטעמא משום דכתיב על בשר אדם ואין גוי קרוי אדם. ומיהו מצי למימר דטעמא דרבי מאיר דפטור הוי מטעם דכל שהוא בסך הרי הוא בלא ייסך וכל שאין בסך אין בלא ייסך.

התוספות מטעימים את עמדתו של ר' מאיר שדיני הטומאה וטהרה חלים רק על העם שקיבל עליו את התורה ומוגדר בלשונה "אדם", ואילו העמים שאינם נכללים במושג המשפטי "אדם" – לא חל עליהם איסור השימוש בשמן המשחה ואינם מטמאים במיתתם⁷, אולם הגדרת עם-ישראל "אדם" רק לעניין טומאה וטהרה אינה פוגמת בהחלתו של המושג "אדם" על הגויים, ואין ההגדרה המשפטית פוגמת במעמדם של העמים כבניו של אדם הראשון, יציר כפיו של הבורא. שלא כעמדת ר' מאיר לעניין טומאה וטהרה, שהיא כדעת רשב"י, הרי לימוד תורה, שאינו כלול בדיני טומאה וטהרה, פתוח לכול; גוי שלומד תורה ומקבל עליו את חוקיה יכול להתעלות עד לדרגת כוהן גדול⁸. ר' מאיר רואה אפוא בלימוד התורה וקבלת חוקיה קריטריון מכריע לשינוי במעמדו של הגוי. עמדה דומה ואף מרחיקת לכת מזו מצאנו בדברי חז"ל במקום אחר:

'אדם' – לרבות את הגרים, 'מכם' – להוציא את המשומדים ומה ראית לומר כן, אמור 'אדם' לרבות המשומדים, 'מכם' להוציא את הגרים, אחר שריבה הכתוב מיצט,

⁶ ר' חיים בן עטר עומד בפירושו "אור החיים" לתורה על ייחודם של ישראל באמצעות חוקי הטומאה וטהרה: "זאת חקת התורה צריך לדעת למה פנה למצוה זו שם כללות התורה? שהיה לו לומר זאת חקה וגו' או זאת חקת הטמאה... והנה ההבדל שבו הורמו עם בני ישראל משאר הגויים הוא באמצעות קבלת התורה שזולת זה הנה ככל הגויים בית ישראל" (במ' יט:ב).

⁷ בדרך דומה מתרץ רשב"י ביבמות סא ע"א: אתם קרויים אדם – וגבי טומאת אהל כתיב 'אדם כי ימות באהל' (במ' יט:יד). וכן מתרץ הראב"ן במסכת ע"ז סימן שיז ד"ה ועוד שאלני. להלכה נחלקו הפוסקים אם עכו"ם מטמא באוהל או לא, אף שלרוב הדעות לא מטמאים מהסיבות שמנינו, ויש הסבורים שהחמירה התורה עם טומאת המת מישראל, שלא יהיו המתים חביבים עליהם ויבואו ליהנות מהם.

⁸ הכוונה היא לדרגה גבוהה ולא שישמש כוהן גדול, שהרי תפקיד זה נקבע על פי ייחוס משפחתי.

תלמוד לומר 'בני ישראל' מה בני ישראל מקבלי ברית, אף הגרים מקבלי ברית, יצאו המושומדים שאינן מקבלי ברית [ספרא ויקרא, דבורא דנדבה פרשתא ב, ד"ה פרשתא ב]. עמדת חכמים במדרש רואה בקבלת הברית עם ה' קריטריון השתייכות יחיד ומכריע, לכן ישראלי שאינו מקבל עליו את הברית אינו מוגדר עוד "אדם" גם לעניין טומאה וטהרה, ואילו גר שקיבל עליו את הברית נכלל בהגדרה ששמורה הייתה, כאמור, לעם הנבחר. אפשר לסכם ולומר שהמושג "אדם" במקרא משמש לשתי הוראות: האחת – הגדרה רחבה של כלל המין האנושי – בניו של אדם הראשון. האחרת מופיעה בהקשר הספציפי של דיני הטומאה והטהרה ומכוונת לעם ישראל בלבד. אם הראשונה מתארת את המין האנושי לעומת אלוקים או שאר הנבראים, הרי השנייה קובעת את הדרך לחזור לדרגתו של אדם הראשון, שהיא דרך התורה ודיני הטומאה והטהרה המייחדים את העם שקיבל עליו את התורה.

אמנם הפסוק הפותח את ספר ויקרא ואת פרשתנו פונה תחילה לעם ישראל כעם שקיבל עליו את חוקי התורה, אולם הוא פונה גם לכל אדם שמוכן לקבל עליו את חוקי התורה והברית עם ה'. השימוש בהגדרה "אדם" דווקא, שנוקט הכתוב בפתיחה לעבודת הקורבנות, מעיד על ייעודה האוניברסלי של עבודת ה' במקדש ותפקידו של עם-ישראל בהשגת יעד זה: המונח 'אדם' האמור כאן מציין במשמעותו הרחבה את כלל האנושות, שאף הם מוזמנים להקריב קרבנות ולהתקרב לעבודת ה'.⁹ התקרבות זו מגשימה את ייעודו של המזבח לקרב את כל בני האדם אל ה'. גם על בניו של אדם הראשון, שאינם ישראל, מוטל להשיג יעדים רוחניים ולזכך את ה'אדם' שבהם. הקרבת הקרבן מבטאת יחס של קרבה אל ה' באמצעות הקרבת הבהמיות שבאדם וזיכוך נפשו לקראת שלמות מוסרית. והרחיב בעניין זה רש"ר הירש (תחילת ויקרא):

כי כבר פתיחת תורת הקרבנות של 'דת משה' נותנת למקדש את ייעודו האוניברסלי. במלה אחת היא מביאה לידי ביטוי את מה שנאמר מפי ישעיהו על בני הנכר: וְהִבִּיאֹתִים אֶל הָר קָדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֵתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרֹעֵן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה וְקָרָא לְכָל הָעַמִּים (נו: ז) ... כל הנושא את ייעוד ה'אדם' זכאי להביא קרבן אל המזבח. כנגד זה אין דיו ליהודי, שהוא אדם רק על-פי ייעודו - אך מנוגד ניגוד גמור לייעוד האדם המבואר בתורת ישראל: 'בכם חלקתי ולא באומות', אולם אין בכך כדי למעט כל יהודי שעדיין לא הגיע לשלמות מוסרית שהרי מיד הוא אומר 'מן הבהמה' - להביא בני אדם שדומין לבהמה'. הן זה כל עצמו של הקרבן: המקריב מביא את בחינת הבהמה שבו, זו שעודנה טעונה זיקוק והרי הוא מקדש ומזקק את יצריו החושניים על ידי עצם ההקרבה של ה'בהמה' שבאדם.

אם כן, רעיון הבחירה אינו סטטי, אלא הוא מטיל משימות דתיות על עם-ישראל להשיג דעת ה' ולחתור להגשמת הגדרתו הרחבה של ה'אדם' שנברא בצלם ונבדל מן הבהמה.¹⁰ משימות אלה הן אוניברסליות ונובעות מן ההגדרה האידיאלית של עם ישראל, הקבועה בתורה: מִמְלַכְת כְּהֻנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ (שמות יט, 1).

א"ה: יש להסתייג מהשימוש במלה 'דת'. מלבד השימוש במגלת אסתר במלה זו (ואולי גם בקרי בתחילת פרשת וזאת-הברכה) מלה זו בשימוש בלשון חז"ל 'דת משה' 'דת יהודית', אבל אין כלל כוונת המקרא וחז"ל למה שנקרא בלעז religion. מלה זו מתאימה לנצרות אבל לא ליהדות.

במקום להגיד שכוונת חז"ל שרק ישראל הם 'אדם' מצומצם רק לטומאת מת לדעת רבי שמעון או לשימוש בשמן המשחה, עדיף לומר שמושג 'אדם' כלפי הגויים מצומצם רק לתלמוד חלק התורה והמצוות השייכים לבני נוח, וגם לזכאותם להביא קרבנות למקדש. ובנוסף זכותם להתגייר ולהצטרף לעם ישראל. אבל נסיונות ההשוואה בין ישראל לגויים כשולים מראש.

⁹ ראו חולין ה"א וכן מדרש רבה (וילנא) פרשה כא ד"ה ביום השמיני: "את מוצא בחג, ישראל מקריבין לפניך שבעים פרים על שבעים אומות".

¹⁰ עיינו: רד"ק יח' לד: לא.

הגאולה בוא תבוא

הרב יוסף כרמל

כהפטרת פרשת החודש, נבחרו פסוקים המופיעים בחלק האחרון של ספר יחזקאל (פרקים מ"ה-מ"ו, לפי הנוסחים השונים). ננסה להבין השבוע מה המשמעות הרחבה של נבואות אלה ומשמעותן לדורנו. כמו כן, נשווה את נבואתו של יחזקאל שישב בבבל, לנבואותיו של בן דורו - ירמיהו - שישב בארץ ישראל [א"ה. בן דורו? חורבן בית המקדש הראשון הוא סוף נבואת ירמיהו שהחלה בימי יאשיהו, לעומת יחזקאל שנבואתו החלה בגלות יהויכין ונמשכה אחרי החורבן וכנראה נמשכה עד שיבת ציון. נכון שהיו להם שנים משותפות].

בספר יחזקאל, הנביא מותח ביקורת קשה ביותר על עם ישראל, על דורו ועל דורות קדומים. יש בספר נבואות כל כך קשות, עם ביקורת כל כך נוקבת, עד כדי כך שחכמים אסרו את קריאתו בציבור. (עיינו כדוגמא במשנה מגילה פ"ד מ"י ובתוספתא שם פ"ג ה' לד) [א"ה. לא נפסק כך להלכה, ומנהג תימן להפטיר הודע את ירושלים בפרשת שמות. בפרשת קדושים מפטירין התשפוט, אבל נוהגין אם אפשר להפטיר את הפטרת אחרי גם כשאננם מחוברים, לספרדים יש הפטרה דומה אחרת]. החל מפרק ל"ו, ההפטרה שקראנו בשבוע שעבר, מנבא הנביא סדרה של נבואות נחמה".

א"ה. השווה יחזקאל לג כא-ב ויהי בשתי עשרה שנה בעשרי בחמשה לחדש לגלותנו בא"י הפליט מירושלם לאמר הכתה העיר: וידעה היתה אלי בערב לפני בוא הפליט ויפתח את-פי עד-בוא אלי בבקר ויפתח פי ולא נאלמתי עוד: כאן מתחילות נבואות נחמה.

בפרק מ' מתחילה סדרת נבואות העוסקות בענייני גאולה הקשורים לבין המקדש: בעשרים וחמש שנה לגלותנו בראש השנה בעשור לחדש בארבע עשרה שנה אחר אשר הכתה העיר בעצם היום הזה היתה עלי יד יי ויבא אתי שמה (יחזקאל מ' א).

מהפסוק ברור כי החורבן כבר אירע ואף על פי כן יחזקאל נלקח במראה הנבואה לארץ ישראל, לסיוור בבית המקדש שיבנה לעתיד לבוא. בהפטרה שלנו נקרא אודות המעמד שיתרחש בר"ח ניסן ובו יקריב הנשיא את קרבנות המילואים בטקס פתיחתו מחדש של המקדש. בפרקים הבאים יבקר הנביא באזורים השונים של המקדש ויתאר שינויים שיתרחשו בארץ ישראל מבחינות רבות. המשמעות של נבואה זו היא אחת - מנקודת המבט של הנביא, ההבטחה לגאולה איננה רק הבטחה, היא מציאות. בית המקדש מבחינתו של יחזקאל קיים בירושלים, ניתן לבקר בו ויש גם מלך - נשיא שחונך אותו.

לכאורה לעומתו, ירמיהו הנביא - איש ענתות - מדגיש את הפן ההפוך. אף על פי שאנשי ארץ יהודה יכולים לבקר במקדש ולהקריב בו קרבנות, ברור לו כי גור דינו של המקום הוא חורבן ומה שארע בשילה יחזור על עצמו בירושלים וז"ל של ירמיהו:

המערת פרצים היתה הבית הזה אשר נקרא שמי עליו בעיניכם גם אנכי הנה ראיתי נאם יי: כי לכו נא אל מקומי אשר בשילו אשר שכנתי שמי שם בראשונה וראו את אשר עשיתי לו מפני רעת עמי ישראל: ועשיתי לבית אשר נקרא שמי עליו אשר אתם בטחים בו ולמקום אשר נתתי לכם ולאבותיכם כאשר עשיתי לשל (ירמיהו ז' יא-טו):

ונתתי את הבית הזה כשלה ואת העיר הזאת אתן לקללה לכל גוי הארץ (ירמיהו כ"ו ו).

¹¹ א"ה: עי' תלמוד בבלי בבא בתרא יד ב כיון דמלכים סופיה חורבנא וירמיה כוליה חורבנא, ויחזקאל רישיה חורבנא וסיפיה נחמתא, וישעיה כוליה נחמתא....

במבט מעמיק, אין סתירה ואין מחלוקת בין הגביאים. כל עוד הבית קיים ירמיהו קורא לחזור בתשובה ולשנות את פסק הדין, שהרי אם ימשיכו בדרכם, הביקורת שלו והביקורת הנוקבת של יחזקאל, מבטאות את הביקורת האלקית שמשמעותה אזהרה. רק שינוי כיוון של מאה ושמויים מעלות ימנע את החורבן. לאחר שהתברר כי העם לא שינה את דרכו ושמעות החורבן הגיעה לבבל, יחזקאל מוזמן לספר על ביקורו בבית שיבנה לעתיד לבוא כבר עכשיו. זאת כדי להראות לעם ישראל כי כשם שהתקיימו נבואות החורבן, כך יתקיימו בוודאות גם נבואות הגאולה.

אנו תפילה כי כשם שזכינו בדורנו לחזות בהתקיימות הנבואות אודות:
עוֹד אֶבְנֶה וְנִבְנִית בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל עוֹד תִּעֲדִי תַּפִּיד וְיִצְאֶת בְּמַחֹל מִשְׁחָקִים:
עוֹד תִּטְעִי כְרָמִים בְּהָרֵי שְׁמֶרֶן נָטְעוּ נְטָעִים וְחָלְלוּ (ירמיהו ל"א ג-ד).
וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנֹכְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לָבוֹא (יחזקאל ל"ו ח).
א"ה: איננו יכולים להיות כפויי טובה, אבל הנבואות עדיין לא התקיימו בשלמותן, נחלתנו עדיין לזרים ונכרים רבים.

כך נזכה לחזות בשוב ד' ציון.

* מתוך העלון חמדת ימים www.eretzhemdah.org

תָּנוּ לַחֶכֶם וְיִחְכְּמוּ-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

אֵם אֶתָּה מִתְעַנִּין

בְּהַבְטִים הַלְשׁוֹנִיִּים שֶׁל הַתּוֹרָה

(לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, הַמִּשְׁנָה, הַתַּלְמוּד וְכו')

אֶתָּה מוֹזְמֵן לְהַרְשֵׁם (בְּחֵם)

לְקַבֵּל דוֹא"ל בְּנוֹשָׂאִים לְשׁוֹנִיִּים

בְּרִיתוֹת: franklashon@gmail.com

☺ בּוֹא לְהַחֲכִים אֶת עֶצְמְךָ וְאֶת שְׂאֵר הַמַּכְוֵתִּים ☺